

Голові разової спеціалізованої вченої ради ДФ 35.735.021
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
доктору історичних наук, професору
Виздрику Віталію Степановичу
вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів-26, 79026

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію викладача кафедри воєнної історії факультету бойового
застосування військ Кмін Анастасії Олександрівни на тему
„Історичний досвід функціонування системи підготовки фахівців військово-
гуманітарного профілю у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного (1991–2020 рр.)”, подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 032. Історія та археологія.

Актуальність теми дисертації.

Вивчення основних аспектів парадигми становлення та трансформації військової освіти в Україні постійно знаходиться у центрі уваги вітчизняних історіографів. Зокрема, дослідженню проблемних питань щодо реформування та удосконалення системи підготовки фахівців військово-гуманітарного профілю в українських вищих військових навчальних закладах присвячено низку наукових публікацій, в яких підсумовується, що така підготовка є однією з пріоритетних для дієвого вирішення соціально-гуманітарних і психологічних проблем у військах, підвищення ефективності застосування Збройних Сил України.

Актуальність цього дисертаційного дослідження, перш за все, характеризується контекстом багаторічної гібридної війни Росії проти України, і, насамперед, триваючою повномасштабною російською збройною агресією, та визначається нагальною потребою в покращенні морально-психологічного забезпечення українських військовослужбовців. Головний фокус наукової роботи зосереджується на історичному аналізі становлення системи підготовки фахівців військово-гуманітарного профілю у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного та її перманентному реформуванні з 1991 по 2020 роки.

Дисертація також концентрується на визначенні шляхів подальшого розвитку даної системи підготовки на основі трансформації досягнень сучасної науки в практику військової освіти з використанням відповідного досвіду, отриманого в Україні та за її межами. Зокрема, авторка системно досліджує вплив російсько-української війни на видозміни у підготовці вищезазначених військових спеціалістів, вивчає відповідні проблеми модернізації освітнього процесу з урахуванням існуючих загроз національній безпеці та необхідності впровадження інноваційних педагогічних технологій, сучасних методів навчання.

Дана наукова праця робить вагомий внесок у дві широкі взаємопов'язані історичні наукові галузі. Насамперед, вперше ґрунтовно проаналізовано історичний досвід становлення та функціонування системи підготовки фахівців військово-гуманітарного профілю у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (1991-2020 рр.). По-друге, у роботі запропоновано напрями вдосконалення навчання офіцерів морально-психологічного забезпечення у вітчизняних вищих військових навчальних закладах за результатами аналізу досвіду участі таких спеціалістів в Антитерористичній операції та Операції об'єднаних сил, а також на підставі вивчення передової практики здійснення зазначеної підготовки у збройних силах країн-членів НАТО.

Дисертаційне дослідження є нагальним та відповідає сучасним вимогам. Його наукова і прикладна актуальність полягає в необхідності емпіричного та теоретичного вивчення вищенаведеної проблеми, що є недостатньо вивченою. Вибір теми роботи, її цільова спрямованість, зміст і використаний науково-методичний інструментарій є обґрунтованими та варті схвалення, враховуючи відсутність аналогічних наукових праць у вітчизняній історіографії.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Національної академії та кафедри.

Дисертаційне дослідження виконано згідно з планом наукової та науково-технічної діяльності Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного та відповідного тематичного плану наукової роботи кафедри гуманітарних наук академії.

У рамках науково-дослідної роботи „Сучасний стан та перспективи розвитку системи підготовки офіцерів структур морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України” (шифр „Система МПЗ”, номер державної реєстрації 0121U110655) здобувачка провела теоретичний аналіз сучасного стану системи підготовки офіцерів структур морально-психологічного забезпечення, здійснила оцінювання її ефективності

та обґрунтувала перспективні напрями її подальшого розвитку з урахуванням досвіду, отриманого під час проведення Антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил.

Особистий внесок здобувачки.

Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, де усі положення та висновки авторка отримала особисто. В наукових публікаціях дослідниця використала ідеї та пропозиції, що є результатом її власної наукової праці. Здобувачка вперше цілісно і системно виконала науково-практичні завдання щодо змістовного вивчення історичного досвіду розвитку системи підготовки військово-гуманітарних спеціалістів у Національній академії сухопутних військ Збройних Сил України.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів і запропонованих рішень, висновків, рекомендацій.

Основні тези і висновки дисертації є ретельно обґрунтованими та базуються на використанні широкого спектру загальнонаукових, спеціальних і конкретно-проблемних методів. Завдання, положення наукової новизни та висновки роботи є логічно взаємопов'язаними.

У рамках проведеного дослідження проаналізовано відповідні архівні та нормативні документи, виконано систематичне вивчення значного масиву наявної історіографічної літератури, пов'язаної з предметом і об'єктом дослідження. Даний підхід гарантував високий рівень історичної достовірності та наукової обґрунтованості отриманих результатів, повноцінне вирішення наукових проблем, які до цього часу були маловивченими.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, підтверджені їхньою апробацією та схваленням на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також під час щорічних звітів здобувачки. До того ж, дослідниця обґрунтувала свої авторські рішення на підставі проаналізованих результатів опитування, проведеного серед випускників Національної академії сухопутних військ військово-гуманітарного профілю, які брали участь у бойових діях під час російсько-української війни. Таким чином, дисертаційна робота Кмін Анастасії Олександрівни є оригінальною науковою працею, що виконана на належному методичному та теоретичному рівні.

Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

Аналіз змісту даного дослідження дозволяє зробити аргументований висновок, що його основні положення характеризуються певною науковою новизною. Зокрема, здобувачка вперше імплементувала наступні завдання:

- проведено аналіз історичних аспектів розвитку системи підготовки офіцерів морально-психологічного забезпечення у Збройних Силах України (1991–2020 рр.);
- досліджено основні чинники, що впливали на становлення та трансформацію підготовки фахівців військово-гуманітарного профілю у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (1991–2020 рр.);
- розроблено рекомендації щодо використання отриманого історичного досвіду для подальшого удосконалення підготовки фахівців морально-психологічного забезпечення для Збройних Сил України.

Крім того, авторка вперше запропонувала і обгрунтувала відповідну упорядковану періодизацію розвитку системи підготовки фахівців із військово-гуманітарного профілю у Національній академії сухопутних військ, що є важливим у контексті новизни історичних досліджень.

Також дисертантка зробила суттєвий внесок у системні дослідження вітчизняних історіографів щодо аналізу ролі та завдань офіцерів з морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України під час російсько-української війни, а також стосовно вивчення особливостей підготовки та діяльності військово-гуманітарних фахівців у збройних силах передових країн світу.

Дисертаційне дослідження має суттєву наукову значущість і практичну спрямованість у вирішенні важливої проблеми в українській військовій освіті – покращення підготовки офіцерів морально-психологічного забезпечення.

Високий ступінь обгрунтованості тверджень, глибина і значний обсяг висвітлення питань, на які авторка дає переконливі відповіді, свідчать про те, що дана наукова праця містить важливі теоретико-методологічні та прикладні положення з забезпеченням належного ступеня їх наукової новизни порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

Повнота викладення основних результатів дисертації.

Основні концептуальні положення та висновки дисертаційного дослідження реалізовано у восьми наукових публікаціях, п'ять із яких у фахових виданнях України категорії „Б” та дві – у міжнародних фахових виданнях.

Результати наукової праці апробовано у виступах на дев'яти наукових, науково-практичних конференціях, переважна більшість із яких мала міжнародний статус.

Вказані публікації за темою дисертації є одноосібними і мають безпосередній зв'язок із усіма структурними частинами наукової роботи.

Наукове значення та практична цінність одержаних результатів полягає, передусім, в тому, що за результатами проведеного дослідження авторкою розроблено рекомендації з удосконалення системи підготовки офіцерів морально-психологічного забезпечення у Збройних Силах України. Дані пропозиції базуються на використанні впроваджених уроків та передового досвіду, отриманих у ході проведення Антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил, а також ґрунтуються на результатах вивчення досвіду іноземних військових навчальних закладів із підготовки зазначених фахівців.

Зокрема, аналіз результатів анкетування, проведеного дисертанткою серед випускників даної спеціалізації, дає цінну інформацію про їх бойовий досвід і дає змогу сформулювати практичні рекомендації щодо покращення підготовки спеціалістів військово-гуманітарного профілю в українських вищих військових навчальних закладах. При цьому дослідниця підсумовує, що наріжним каменем ефективної підготовки офіцерів морально-психологічного забезпечення є акцентування освітнього процесу на ґрунтовному вивченні майбутніми фахівцями основ психології та лідерства, а також особливостей підготовки та застосування відповідних родів військ, куди ці спеціалісти мають бути призначеними. Особливо вагомими варто вважати висновки дослідження щодо визначення шляхів більш дієвої адаптації випускників військово-гуманітарного профілю по закінченню ними відповідних військових навчальних закладів та ефективному виконанню у військах визначених обов'язків із морально-психологічного забезпечення особового складу Збройних Сил України.

Отже, дисертаційна робота є інтегрованим і системним дослідженням, що вирішує важливі проблеми для сучасної української історичної науки, а також. Праця характеризується високим рівнем комплексності та цілісності у вивченні запропонованої теми із забезпеченням всебічних зв'язків між теоретичними та практичними аспектами дослідження.

Оцінка змісту, завершеності та оформлення дисертації.

Під час вирішення дослідницьких завдань, здобувачка застосувала міждисциплінарний підхід на основі загальнонаукових принципів історизму, системності, абстрагування та наукової об'єктивності. Перш за все, теоретичні та методичні засади дисертації базуються на використанні таких загальнонаукових методів, як аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія та узагальнення. Поза тим, науково-методичний

інструментарій даного дослідження також включав наступні методи: історичний; логічний; класифікацій; хронологічний; порівняльно-історичний; синхронний; ретроспективний; статистичний; соціологічного опитування та метод контент-аналізу. Вибір вищенаведеного спектру наукових методів для виконання визначених науково-практичних завдань є цілком виправданим.

Дисертація містить анотацію, зміст, перелік умовних позначень, вступ, чотири розділи, висновки, а також список використаних джерел (303 найменування) та додатки.

У вступі в належній формі та достатньому обсязі репрезентовано усі необхідні пункти, передбачені „Вимогами до оформлення дисертацій”. Зокрема, обґрунтовано актуальність теми, сформульовано об’єкт, предмет, мету та завдання дослідження, відображено зв’язок із науковими програмами, планами і темами. Визначено хронологічні та територіальні межі, наукову новизну і практичне значення здобутих результатів. Розкрито особистий внесок дисертантки, наведено дані щодо апробації результатів, кількість публікацій за темою дослідження, подано структуру дисертації.

Аналіз *основного змісту роботи* свідчить про те, що авторка в повній мірі розкриває тему та основні аспекти плану дослідження і тим самим виконує всі необхідні вимоги, щоб дисертація була повноцінною та самостійною науковою кваліфікаційною працею. Робота має належну структуру з використанням принципу проблемно-хронологічної побудови для системного вирішення актуальних наукових питань. Поділ на розділи і підрозділи продуманий і логічний. Розділи дослідження адекватно відображають головні аспекти теми дослідження. Фактологічне наповнення основного змісту достатнє для вирішення наукових проблем, сформульованих авторкою.

Висновки дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані, логічні та відповідають поставленим завданням.

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 „Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій”.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Дисертаційне дослідження виконано на належному науковому рівні, проте деякі положення дисертації є дискусійними і потребують уточнення та додаткової аргументації:

- Передусім, це стосується необхідності більш чіткого визначення актуальності та наукової новизни дослідження в анотації дисертації.

- В першому розділі дисертації формулювання мети роботи є недосконалим. Більш доцільним було б таке визначення „Метою роботи є вивчення історичних аспектів

розвитку змісту та організації процесу підготовки військово-гуманітарних кадрів у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (1991–2020 рр.)”.

– Рациональним було б у другому та третьому розділах виконати порівняльний аналіз розвитку систем підготовки фахівців військово-гуманітарного профілю в Національній академії сухопутних військ та інших вітчизняних вищих військових навчальних закладах, зокрема, в Харківському національному університеті Повітряних Сил та Інституті Військово-Морських Сил Національного університету „Одеська морська академія”.

– Варто було б скоригувати назву підрозділу 3.2 і використати наступний варіант „Аналіз досвіду участі фахівців військово-гуманітарного профілю в Антитерористичній операції та Операції Об’єднаних Сил”.

– Щодо проведеного інтерв’ю серед офіцерів морально-психологічного забезпечення, випускників Національної Академії сухопутних військ, які брали участь у бойових діях, то доцільно було б надати інформацію про основні елементи застосованої методології опитування, зокрема, про використані види опитування, методичні інструменти для збору та аналізу даних, репрезентативність вибірки респондентів, включаючи кількість опитаних і їх основні узагальнені характеристики (військові звання, посади, вік респондентів, скільки років військової служби тощо).

– Певні речення у тексті дисертації потребують більш якісного формулювання та використання наукового стилю.

В цілому вищенаведені зауваження не применшують належного теоретичного рівня та практичної цінності результатів дисертаційного дослідження Кмін Анастасії Олександрівни „Історичний досвід функціонування системи підготовки фахівців військово-гуманітарного профілю у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (1991–2020 рр.)”. У підсумку здобувачка успішно вирішила поставлені завдання і досягла визначеної мети.

Висновок.

Тема дисертації повністю відповідає спеціальності 032 — історія та археологія. Дослідження є особистою авторською роботою, цілісною і завершеною згідно з поставленою метою та визначеними завданням.

Рекомендую дисертаційну роботу Кмін Анастасії Олександрівни на тему „Історичний досвід функціонування системи підготовки фахівців військово-гуманітарного профілю у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (1991–2020 рр.)” до захисту у відповідній спеціалізованій вченій раді щодо

здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 — історія та археологія.

Вважаю, що подана на захист дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (пп. 5-9) „Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 – Історія та археологія.

Рецензент: доцент кафедри іноземних мов та військового перекладу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
кандидат технічних наук, доцент

Юрій ПАЩУК

“01” 02 2024 р.

Особистий підпис рецензента: кандидата технічних наук, доцента ПАЩУКА Юрія Михайловича засвідчую.

Заступник начальника Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
з наукової роботи
доктор технічних наук, професор

Володимир ГРАБЧАК

“01” 02